

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

ט בקע

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

תרגום אשכנזי

ט (א) הערע ישראל! דוא ביוט אים בעגריף אי= בער דען ירדן צו געהען, אום דארט נאציאָנען צו בעזיטצען, דיא גרעסער אונד מעכטיגער זינד אלס דוא, גראַסע אונד היממעל= האָך בעפֿעסטיגטע שטערטע; (ב) איין צאהלריי= כַּעס פֿאַלק פֿאַן האָהער שטאַ= טור, דיא זעהנערער ענקים, פֿאַן דענען דוא ווייסט אונד אַפֿט האַסט זאָגען האָרען; ווער קאָן דען קינדערן דעס ענק'ס ווידערשטעהען? (ג) דוא מוסט אַבער בעדענקען, דאַס דער עוויגע דיין גאַטט, דער פֿאַר דיר הער געהט וויא איין פֿער=

ע ק ב ט

ט (א) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֵבֶר הַיּוֹם אֶת־הַיְרֵדן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדוּלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרַת בְּשָׁמַיִם: (ב) עִם־גְּדוּל וְרַם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֲתָה יָדַעְתָּ וְאֲתָה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק: (ג) וַיִּדְעַת הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ הוּא הָעֵבֶר לִפְנֵיךָ אִישׁ אָכְלָה הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יִכְנִיעֵם לִפְנֵיךָ וְהוֹרֵשְׁתָּם

והאכדתם

צעהרענדעס פֿייער זיא צום טהייל פֿערטילגען, צום טהייל אַבער זאָ פֿאַר דיר דעמיטהייט

גען

תרגום אונקלוס

ר ש י

ט (א) גדולים ועלומים ממך. אתה עלום והם עלומים ממך:

יְרַדְנָא לְמִיעַל לְתַרְבָּא עֲמִינ רַבְרַבִּין וְתַקִּיפִין מִנָּךְ קִירוֹן רַבְרַבִּין וְקִרְיָן עַד צִיחַ שְׁמַיָא: (ב) עִם רַב וְתַקִּיף בְּנֵי גְבַרְיָא דִּי אֲתָה יָדַעְתָּ וְאֲתָה שָׁמַעְתָּ מִן יִיכֹל לְמִיקַם קַדָּם בְּנֵי גְבַרְיָא: (ג) וַחֲדַע יוֹמָא דִּין אֲרִי יֵי אֱלֹהֵךָ הוּא דְעֵבֶר קְדָמָךְ מִיִּמְרֵיהּ אִישָׁא אָכְלָה הוּא יִשְׁעִינֹן וְהוּא יִתְבַּרְיֵנוּן קְדָמָךְ וַחֲתִרִיכֵנוּן

ב א ו ר

ט (א) אתה מוכן לעבור, וכן בתרגום אשכנזי: לרשת, מושך עלמו ואחר עמו, לרשת גוים לרשת ערים: בשמים, ורמים ונדמים כלו גבהו עד שחקים: (ב) עם גדול, מוסב על לרשת: ואתה שמעת, אומרים מי יתלכ לפני בני ענק: (ג) וידעת, לכן דע. אש אכלה, אנקלוס תרגם מימריה אישא אכלא כדרכו להרחיק הנשמות, והמתרגם האשכנזי פתר באש אכלה: יכניעם, והנשארים שראוי לחוס עליהם יכניעם לסניך: מהר, תואר הסעל, כאלו כתוב במהירות, וכן ת"א בפריע, והכוונה כמ"ש הרשב"ם שינאחו בלא טורח סוללה ומלור ימים רבים, ומכל מקום לא תוכל לנלותם מהר פן תרצה עליך חית השדה, כי לא אנית לנס להלחם על כולם

ה מ ע ר

ט (א) גוים גדולים וגו' ערים גדולות ובצורות וגו', לדעת המפרשים שיעורו לרשת גוים וגו' וערים גדולות, ויחסר וי"ו העטוף, ולדעת נעלם ב"ת היחס כמו שאת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (שמות כ"א), וענינו בששת, וכן כאן גוים גדולים בערים גדולות וכו' נמשך המאמר יותר לסקוק שלאחריו עם גדול מכס כאשר יראה המשכיל.

והאבדתם מהר כאשר דבר
 יהוה לך: * (ד) אל תאמר בלבבך
 בהדף יהוה אלהיך אתם ו
 מלפניך לאמר בצדקתי הביאתני
 יהוה לרשת את הארץ הזאת
 וברשעת הגוים האלה יהוה
 מורישם מפניך: (ה) לא בצדקתך
 ובישר לבבך אתה בא לרשת
 את ארצם כי ברשעת הגוים
 האלה יהוה אלהיך מורישם

גען ווירד, דאס דוא זיא גאר
 לויכט ווירסט בעזיעגען אונד
 אויפרייבען קעננען, זא וויא
 דער עוויגע דיר פֿערהייסען
 האט. (ד) ווען אבער דער עווי-
 גע דיין גאטט זיא ווירד אויס-
 געשטאסען האבען פֿאר דיר,
 זא מוסט דוא ניכט אין דיינעם
 הערצען דענקען, אום מיינעם
 רעכטשאַפֿענען וואַנדעלס
 וויללען האט מיך דער עוויגע
 געפֿיהרט, דיעועס לאַנד אייני-
 צונעהמען, זא וויא ער אין דער
 טהאט דיעוע פֿעלקער אום
 איהרער רוכלאַזיגקייט וויללען
 פֿאר דיר אויסטרייכט; (ה) ניכט
 אום דיינער רעכטשאַפֿענע-
 הייט אונד דער אויפֿריכטיג-

קייט דיינעם הערצענס וויללען קאָממסט דוא היין, איהר לאַנד איינצונעהמען; זאָנדערן
 דא דער עוויגע דיין גאטט דיעוע פֿעלקער וועגען איהרער רוכלאַזיגקייט פֿערטרייכט,

מפניך

תרגום אונקלוס

ר ש י

ותחריכינון ותובידינון בפריע פֿמא די מליל
 יי לך: (ד) לא תימר בלבבך בדיחבר יי אלהך
 יתרון מן קדמך למימר בזכותי איתני יי
 למירת ית ארעא קדא ובחובי עממיא

האלין יי תריכינון מן קדמך: (ה) לא בזכותך ובקשימות לבך את
 עליל למירת ית ארעהון ארי בחובי עממיא האלין יי אלהך מתריכינון

ואש

מו

ב א ו ר

כולם בפעם אחת: (ד) אל תאמר בלבבך, כשיהדוף ה' אלהיך אותם מלפניך, שני דברים
 גרמו לי לנחול את הארץ הזאת, אלו האומות נתחייבו להגרש ברשעם מן הארץ, ומה שאני
 זוכה בה יותר מאומה אחרת, בלדקתי הניאני ה' יותר משאר האומות הואיל כי ברשעת הגוים
 האלה מורישם, (הרשנ"ס): (ה) לא בצדקתך, בעבור לדקתך, והטעם, אחד מנ' דברים
 אמת, ברשעתם הפסידו נחלתם, ומה שאתה זוכה בה לא בלדקתך, שהרי זכור אל תשכח את
 אשר הקלפת וגו', אלא למען הקים את השבועה וגו', (הרשנ"ס), ולדעת המתרגם האשכנזי
 גם תיבות וברשעת הגוים האלה וגו' שבפסוק ד' מדברי משה, וכן נראה ממה שהסב הדבור
 ממדבר בעדו אל הנכח ואמר מפניך, ובפסוק ה' כפל המתאמר לא בלדקתך וגו' כי חס ברשעת
 וגו' למען הקים וגו'. והשעור עקר הכוונה להוריש את הגוים האלה ברשעתם, והואיל שהיא
 מוריש אותם, הוא נותן את הארץ לך למען הקים וגו', אבל לא בלדקתך. ובפסוק ו' אשר
 וידעת וגו' והוא נמשך למה שאמר אחריו, כי עם קשה עורף אתה, והשעור מזה תוכל לדעת

אלא

ז

מִפְּנֵיהֶם וּלְמַעַן הִקִּים אֶת־הַדָּבָר
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:
 (ו) וַיִּדְעֶתָ כִּי לֹא בְצַדִּיקְתָּ יְהוָה
 הֵאֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־הָאָרֶץ
 הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם־
 קִשְׁיֵי עֲרֹף אָתָּה: (ז) זָכַר אֱלֹהֵי־
 תְּשׁוּבָתְךָ אֶת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמִן־הַיּוֹם
 אֲשֶׁר־יָצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־
 בְּאָתְּךָ עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמְּרִים

ואוילל ער צוגלייך דאן פֿערֿ
 שפרעכען האַלטען, דאן ער
 דיינען עלטערן, אברהם, יצחק
 אונד יעקב צוגעשוואָרען.
 (ו) דוא קאַננסט לייכט איינֿ
 זעהען, דאַס דיר דער עוויגע
 דיין גאַטט ניכט אום דיינער
 רעכטשאַפֿענדייט וויללען דיֿ
 זעם פֿאַרטרעפֿליכע לאַנד
 איינצונעהמען גיכט, דען דוא
 ביזט איין האַלזשטאַרריגעס
 פֿאַלק. (ז) עראינגערע דיך,
 אונד פֿערגיס גיע, וויא דוא
 דען עוויגען דיינען גאַטט אין
 דער וויסטע ערצירנט האַסט,
 זייטרעם דוא אויס מצרים געֿ
 גאַנגען, ביז איהר היעהער געֿ
 קאַטמען זייד, האַכט איהר

הייתם

איך

תרגום אונקלוס

מן קדמך ובדיל לקימא ית פתגמא די קיים יי לאבדתך לאברהם ליצחק וליעקב:
 (ו) ותידע ארי לא בוכותך יי אלהך יתיב לך ית ארעא טבתא דא למירתה ארי עם
 קשי קדל את: (ז) הוי דכיר לא תנשי ית די ארגותא קדם יי אלהך במדברא למן
 יומא די נפקתא מארעא דמצרים עד מיחיכון עד אתרא דדין מסרבין הויתון

קדם

ב א ו ר

שלא בלדקתך אתה בא לרשת את הארץ, שהרי עם קשה עורף אתה. עיין התרגום: ולמען
 הקים את הדבר, שאמר ועבדום ועמו אותם ארבע מאות שנה ודור רביעי ישבו הנה (בראשית
 ט"ו ט"ז). כתב הרמב"ן, ויש על השואל לשאל שהרי אמר כי מאהבת ה' אתכם (זס ז' ח'),
 והנה הם אהובים למעלה, והשם לא יאהב רק את הטובים, כי רשע ואהב חמם שגאה נפשו
 א"כ גם בלדקתם ירשו ארץ? והתשובה כי שם ידבר עם ישראל בכללם, וכאן יוכיח הדור ההוא
 שהיו ממרים את ה' מיום היותם במדבר ע"כ. והנה על דעתי אין מקום לשאלה זו, כי שם
 אמר מאהבת ה' אתכם הוליאך מארץ מצרים, ויתכן שכל זמן שהיו במצרים טובים היו את
 ה' ומאמינים בו ובמשה עבדו, וראוים היו להיות אהובים למעלה ולהגאל מבית עבדים. אמנם
 אח"כ למן היום אשר ילאו ממצרים החלו להיות ממרים, ואין לדקא ויושר לבב נמלא בם,
 ונתמעטה האהבה הקודמת, עד שנשאר להם ברית אבות בלבד. ומה שאמר להלן ממרים הייתם
 עם ה' מיום דעתי אתכם, אינו סותר לזמן הנרמז כאן, כי יתכן שמאס ואילך יאמר דעתי
 אתכם, שהיו נחונים ומקורים אליו לרעות אותם ולהנחם בתבונתו, ולפקוד על עניניהם, וזהו
 ענין הידיעה: (ז) למן היום, למ"ד הכללי, וכן רבי':

ובחרב

אייד אלס רעבעללען געגען דען
 עוויגען בעטראגען. (ח) אם גע-
 בירגע הרב האבט איהר אויך
 דען עוויגען ערצירנט, אונד
 ער ווארד זא אויפגעבראכט
 געגען אייד, דאס ער אייד
 אויסראטטען וואללטע. (ט) אייד
 וואר דאמאהלס אויף דען בערג
 געגאנגען, אום דיא שטיינער-
 גען טאפעלן, דיא טאפעלן דעם
 בונדעס, דען דער עוויגע מיט
 אייד געמאכט, אין עמפאנג
 צו נעהמען; איך פערוויילטע
 פיערציג טאגע אונד פיערציג
 נעכטע אויף דעם בערגע אהנע
 שפייע אדער טראנק צו מיר
 צו נעהמען. (י) דאגאב מיר
 דער עוויגע דיא בידען שטיי-
 נערנען טאפעלן מיט דעם פינג-
 גער גאטטעם בעשריעבען;
 אויף דענועלבען ווארען אללע ווארטע פערצייכנעט, דיא דער עוויגע אויף דעם בערגע

הייתם עם יהוה: (ח) ובחרב
 הקצפתם את יהוה ויתאנף
 יהוה בכם להשמיד אתכם:
 (ט) בעלתי ההרה לקחת לוחות
 האבנים לוחות הברית אשר-
 ברת יהוה עמכם ואשב בהר
 ארבעים יום וארבעים לילה
 לחם לא אכלתי ומים לא
 שתיתי: (י) ויתן יהוה אלי את-
 שני לוחות האבנים כתבים
 באצבע אלהים ועליהם ככל-
 הדברים אשר דבר יהוה עמכם

בהר

אם

ד ש י

תרגום אונקלוס

(ט) ואשג בהר. אין ישיבה אלל לשון
 עכבה: (י) לוחות. לוחת כתיב שתיסן שוות:
 ואתכפל

קדם יי: (ח) ובחרב ארגותון קדם יי והנה
 רגלמן קדם יי בכון לשיצאה יתכון: (ט) במסקי

למורא למיסב לוחי אבניא לוחי קמא די גזר יי עמכון ויתכית בטורא ארבעין
 ומין וארבעין לילון לחמא לא אכלית ומיא לא שתיתי: (י) ויהב יי לי ית תרין
 לוחי אבניא כתיבין באצבעא דיי ועליהון ככל פתגמא די מליל יי עמכון בטורא

מגו

ב א ו ר

(ח) ובחרב הקצפתם, קודם שיפתח להם צבאור התורה כלל הוכיח אותם בעונות אשר גרמו להם ולא
 נמחלו, והזכיר להם ענין המרגלים ומי מריבה, ואחר כן ביאר עשרת הדברות ופרשת יסוד ה' והזכירם
 בענין עבודת אלילים אזהרות רבות, והזהיר במלות בכללם, ויאמר שהן כולם טובות, ובעבורם
 תבוא להם כל הטובה. ועתה בא להתחיל בפרטי המלות, וקודם שיזכור אחת מהן
 בפרט יחזור להוכיח אותם ולפקוד עליהם את כל עונותיהם שעשו מעת שקבלו התורה
 והלאה, כי התלוותו שעשו קודם מתן תורה שהמרו על ים צים סוף וילוונו במרה ובאלוה לא
 יזכירם להם, כי מעת שקבלו התורה היו יותר חייבים לשמוע בקול השם אשר ברת עמם
 ברית, ולפיכך פתח כאן ובחורב הקצפתם והזכיר להם מעשה העגל. (הרמב"ן): ויתאנף ה'
 בכם, עד שעלה על רוחו להשמיד אתכם, וכן בתרגום אשכנזי: (ט) בעלתי, וקודם לזה כבר
 הייתי עולה: (י) כתבים, מושך עממו ואמר עמו ועליהם כתובים ככל הדברים אשר וגו', כי

בל"ה * 7

בְּהַר מְתוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל:
 (יא) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם
 וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי
 אֶת־שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים לַחֹת
 הַבְּרִית: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
 קוּם רַד מֵהַר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עִמָּךְ
 אֲשֶׁר הוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם סָרוּ מֵהַר
 מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם
 מִסָּכָה: (יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
 לֵאמֹר רְאִיתִי אֶת־הָעַם הַזֶּה
 וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה עֶרְפָּה הוּא:
 (יד) הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה
 אֶת־שָׁמַם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
 וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי־עַצוֹם וְרֵב

אם טאגע דער פֿערזאמלונג
 אויס דעם פֿייער מיט אייך גע-
 רעדעט האַטטע. (יא) אַלס
 נעהמליך פֿיערציג טאגע אונד
 פֿיערציג נעכטע צו ענדע ווא-
 רען, גאַב מיר דער עוויגע דיא-
 בידען שטיינערנען טאַפֿעלן,
 דיא טאַפֿעלן דעם בונדעס,
 (יב) אונד שפראך צו מיר:
 אויף! נעהע איילענדס פֿאַן
 היער הינאַב! דען דאַן פֿאַלק,
 וועלכעס דוא אויס מצרים גע-
 פֿיהרט, האַט זיך שווער פֿער-
 זינדיגעט; זיא זינד גאַר באַלד
 פֿאַן דעם וועגע געוויכען, דען
 איך איהנען בעפֿאַהלען; זיא
 האַבען זיך איין געצענבילד גע-
 נאַסען. (יג) דער עוויגע פֿוהר
 פֿאַרט צו כּוֹר צו שפרעכען: איך
 זעהע וואָהל, דאַס דיעזעס
 פֿאַלק איין האַלזשטאַרריגעס
 פֿאַלק איזט; (יד) האַלטע מיך
 ניכט צב (פֿלעהע ניכט פֿיר

זיא), איך ווילל זיא אויפֿרייכען, אונד איהרען נאַמען אונטער דעם היממעל אויסטיל-
 גען. דיך אַבער צו איינער מעכטיגערן אונד צאָהלרייכערן נאַציאָן מאַכען וויא זיא זינד.

איך

תרגום אונקלוס

מגו אַשחא ביומא דקֿהלא: (יא) וְהוּה מִסּוּף אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לִילָון יְהִי
 יִי לִי ית תרין לוחי אבניא לוחי קימא: (יב) וַאֲמַר יִי לִי קוּם חוֹת בְּפִרְיעַ מִבְּאֵר
 אַרִי חֲבִיל עִמָּךְ דִּי אִפְקֵתָא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפִרְיעַ מִן אַרְחָא דִּי פִקִּיד תִּינוּן עֲבָדוּ לְהוֹן
 מִתְּכָא: (יג) וַאֲמַר יִי לִי לְמִימַר גְּלִי קְדָמִי ית עִמָּא דְרִין וְהָאֵעַם קָשָׁה קָדַל הוּא:
 (יד) אַנַּח בְּעוֹתָךְ מִן קְדָמִי וְאַשְׁיִצִּינוּן וְאַמְחִי ית שְׁמֵהוֹן מִתַּחוּת שְׁמִיא וְאַעֲבִיד יתְּךָ לְעַם

תקיף

ב א ו ר

בל"ק אין הגדל בין הדבר הנכתב (דאז געטריעבענטע), ובין הגשם שעליו נכתב (דאז בעטריעבענטע)
 שניהם הם כתובים, ואולם בל"ק הגדל יש כמה שרשימו, לכן הוכרך המתרגם האשכנזי
 לתרגם (ווארען פֿערלייכענטע): (יא) מִקֵּץ, סוף או תחלה, ביום שנתנו הלוחות למשה נעשה
 העגל. (הראש"ע): (יג) דאיתי, הצבונתי על העם הזה, וכן אותך ראיתי לדיק (בראשית
 ז' א'), וכן בתרגום אשכנזי, ואולם אונקלוס תרגם למעלה חזיתי וכאן גלי קדמי, ולא ידעתי
 למה: (יד) הרף ממני, אנה בעותך מן קדמי, כן תרגם אונקלוס וכן המתרגם האשכנזי:

ואפן

(טו) איך ווענדעטע מיך, גינג
 הינאב פֿאָן דעם בערגע, דער
 אָבען בראַננטע, אונד האַט
 טע דיא ביידען טאַעלן דעם
 בונדעם אויף מיינען ביידען
 הענדען. (טז) אַלס איך זאַה,
 וויא איהר אייך געגען דען עוויג
 גען אייערן גאַטט פֿערזינדיגט,
 אונד אייך איין געגאַססענעס
 קאַלב געמאַכט האַבט, וויא
 איהר אַלזאָ גאַר באַלד פֿאָן
 דעם וועגע געוויכען זייד,
 דען אייך דער עוויגע געבאַ-
 טהען, (יז) דאָ ערגריף איך
 ביידע טאַעלן, וואַרף זיא
 פֿאָן מיינען ביידען הענדען,
 אונד צערבראַך זיא פֿאַר איי
 ערן אויגען: (יח) פֿאַר דעם עוויג
 גען אַבער וואַרף איך מיך נייע
 דער, וויעדער וויא פֿאַרהאָן

מִמֵּנוּ: (טו) וְאֶפֶן וְאָרֶד מִן־הַהָר
 וְהָהָר בַּעַר בְּאֵשׁ וּשְׁנֵי לֹחֹת
 הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדָי: (טז) וְאָרָא
 וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה סִרְתֶּם
 מִהָר מִן־הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
 אֲתֶכֶם: (יז) וְאֶתְפֹּשׂ בְּשְׁנֵי הַלְּחֹת
 וְאֶשְׁלַחְכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וְאֶשְׁבְּרֶם
 לְעֵינֵיכֶם: (יח) וְאֶתְנַפֵּל לְפָנָי
 יְהוָה כְּרַאשׁוֹנָה אַרְבַּעִים יוֹם
 וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי
 וּמַיִם לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל־

חטאתכם

פֿיערציג טאַגע אונד פֿיערציג נעכטע, אָהנע שפּייע אָדער טראַנק צו מיר צו נעהמען
 אום

ר ש י

חרגום אונקלוס

(יח) ואתנפל וגומר. כראשונה ארבעים
 יום. שנאמר ועתה אעלה אל ה' אולי
 אכפרה (שמות ל"ג) באותה עלייה ענבתי
 ארבעים יום נמלאו כלים כ"ט ב"ב
 שהוא עלה ב"ח בתמוז בו ביום נתרצה
 לישראל ואמר לו למשה פסל לך ש"י
 לוחות (שם י"ד) עשה עוד ארבעים יום
 נמלאו כלים ב"הכ בו ביום נתרצה הק"נ
 לישראל בשמחה ואמר לו למשה סלחתי
 כדברך (במדבר י"ד) לכך הוקבע למחילה
 ולסליחה ומנין שנתרצה ברצון שלם שנאמר
 בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי
 בהר כימים הראשונים (דברים י"ד) מה
 הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון אמור
 מעתה

תקיף וסגֵי מַנְהוֹן: (טו) וְאֶתְפַּגִּיתִי וּנְחַתִּית
 מִן מוֹרָא וּמוֹרָא בַּעִיר בְּאֶשְׁתָּא וְתַרְיָן לֹחֵי
 קוּמָא עַל תַּרְיָן יָדָי: (טז) וְחֹזֶיֶת וְהָא
 חֲבַתוֹן קָדָם יי אַלְהָכוֹן עַבְדְּתוֹן לְכוֹן עֵינֵל
 מַחְבָּא סְטִיתוֹן בְּפִרְיעַ מוֹן אַרְחָא דִּי פִקִּיד
 יי וְתַכוֹן: (יז) וְאַחֲדִית בְּתַרְיָן לֹחֵי
 וְרַמִּיתִּינוּן מֵעַל תַּרְיָן יָדָי וְתַבְרַתִּינוּן
 לְעֵינֵיכוֹן: (יח) וְאַשְׁתַּחֲוִית קָדָם יי
 כְּדְבַקְדַּמִּיתָא אַרְבַּעִין יָקָמִין וְאַרְבַּעִין לֵילָוֹן
 לַחֲמָא לֹא אָכַלִּית וּמַיָּא לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל־

חובתכון

ב א ו ר

(טו) ואפן וארד, אם התפלל משה את תפלתו טרם רדתו, או לא, עיין מה שכתבנו בפרשת
 השא (שמות ל"ג י"ג): (יז) ואחפש, בחללה היו על ידיו, ומחוך כעס חפסס בידיו להפילם:
 (יח) ואתנפל, שטוח על הארץ ופניו כנגד הקרקע: ואתנפל, שנאמר ועתה אעלה אל ה'
 שמות

תרגום אשכנזי

ע ק ב ט

חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר חָטֵאתֶם לַעֲשׂוֹת הַיָּרֵעַ בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיפוֹ: (יט) כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאָרֶץ וְהַחַמָּה אֲשֶׁר קִצְף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא: (כ) וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף יְהוָה

אום אללער אייערער זינדען וויללען, דיא איהר בעגאנגען האבט, דיא איהר דעם עוויגען צום פֿערדרום דאזיעניגע גע- טהאן, וואס אין זיינען אויגען מיספֿעלליג אויט; (יט) דען מיר וואר באנגע וועגען דעם צאָר- געם אונד דעם גריממעס, מיט וועלכעם דער עוויגע איבער אייך אויפֿגעבראַכט וואר, דאס ער אייך פֿערטילגען וואללטע; אבער דער עוויגע ערהערטע מיך אויך דיעזעם מאהל.

מאד

מעתה שמלעיים היו בכעם: (כ) ובאהרן הכהן לפי שמע לכס: להשמידו

תרגום אונקלוס

ר ש י

חובתכון די חכהון למעבד דביש קדם יי לארגנא קדמוהי: (יט) ארי דחילית מן קדם ריגנא וחימתא די רגו יי עליכון לשיצאח יתכון וקביליני צלותי אף בוימנא ההיא: (כ) ועל אהרן הוה רגו מן קדם יי

מעתה שמלעיים היו בכעם: (כ) ובאהרן הכהן לפי שמע לכס: להשמידו

לחדא

ב א ו ר

(שמות ל"ב לו): להכעיסו, באו בענין הזה ואלך ארבעה ששים נרדפי, בעם, אף, חמה, קלף, ואונקלס תרגם שלשה מהן, בעם ואף וקלף מלשון רוגזא, וחמה פתר וחימתא, וראוי לעורר פה על ההבדל שביניהם. כל דבר המתנגד לתשוקת הנפש ומונע ממנה תאוה, יוליד בה כאב ועלב, ושם ההרגשה ההיא בעם (פֿערדרום, קרענקונג), ואמר בגוי נבל אכעיסס (דברי ל"ב ב'), בעם לאביו בן כסיל (משלי י"ז ב'), לעמל וכעם תביע (תהלים י"ד), והוא הפך השמחה והשחוק, כמ"ש טוב בעם משחוק (קהלת ז' ג'). ואם יהיה המתנגד לנפשנו בעל בחירה ורכון, אז יעורר את רוחנו להנקם ממנו ולהשיב לו כגמולו, וכל תשוקה מחמת את גוף האדם ומרתחת את דמו, ובבחינה ההיא תקרא התשוקה להנקם, חרון או חמה (היטלע); ופעמים שמרוצ החוס תקלר הנשימה, עד שירחיב האדם את חוטמו, ויעלה אף, לתת מקום לרוחו ללאת, ובבחינה ההיא תקרא אף (לָהָרֶן), והעולר ברוחו ומתנגר על תשוקת הנקמה, יקרא מאריך אף או מחטים, כענין שנאמר למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך (ישעי' מ"ח ט'). ויש שעל ידי רתיות הדם ילא מפי האדם בקלף על פני המים (הושע י' ז') (טויק), ובבחינה ההיא נשתמש בשרש קלף (טויטען פֿאָר לָהָרֶן). הנך רואה שתיבת חמה וקלף ואף וחרון הם משותפים, שהוראת כלם תשוקת הנקמה מאת המתנגד לתאות נפשנו, ואינו נבדלות כי אם בחוזק וחולשה, אבל תיבת בעם לא תפול בל"הק כי אם על קרגש העלב לבדה, מבלי תשוקת הנקמה, לכן מתורגם בבל מקום בל"הא (פֿערדרום, קוואַטער, קרענקונג). ומלת רוגז אינה משותפת עמהם כלל, כי הוראתה בל"הק מענין התנועה והנדנוד (ליטטערן, בעבען), כמו שכתב הרשב"ם בפסוק אל תרגו בדרך (בראשית מ"ה ב"ד), ובלשון ארמו הוואללה גם היא על הקלף, לפי שהמתקלף מדרכו להתנועע ולרגו בכל איברי (ליטטערן פֿאָר לָהָרֶן): (יט) כי יגרת, לכן התנפלתי: גם בפעם החוא, מלמד שכמה פעמים התפלל עליהם:

ה מ ע ר

(כ) ובאהרן התאנף ה' מאד לחשמידו, מהספור הזה לא באזכר בפ' כי תשא, כי שם אף נאמר שמה.

מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם--
 בְּעַד אֲהֶרֶן בְּעֵת הַהוּא: (כא) וְאֶת-
 חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-
 הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ וּבְאֵשׁ
 וְאָכַלְתָּ אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר-
 דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְךָ אֶת-עַפְרוֹ
 אֶל-הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר:
 (כב) וּבְתַבְעָרָה וּבְמִסָּה וּבְקַבְרֹת
 הַתְּאוּה מְקַצְפִּים הֵייתֶם אֶת-
 יְהוָה: (כג) וּבִשְׁלַח יְהוָה אֶתְכֶם
 מִקִּדְשׁוֹ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ

דאם ער איהו פֿערטילגען
 וואָלטע; אַלליין איד לענטע
 אויך פֿיר אהרן דאָסמאָהלס איי-
 נע פֿירביטטע איין. (כא) אייער
 זינדענווערק אַבער, דאָז קאַלב,
 קדאָז איהר געמאַכט האַטטעט,
 נאָהם איד, קאַלצינירטע עס
 אין פֿייער, צערשלוג אונד צער-
 מאַהלטע עס, ביז עס איין פֿיי-
 נער שטויב וואָרד, אונד וואָרף
 דיעוען שטויב אין דען באַך,
 דער פֿאָם בערגע העראַב
 פֿליעסט. (כב) צו חבערה,
 מסה אונד קברות התאוה
 האַכט איהר גלייכפֿאַללס דען
 עוויגען ערצירנט. (כג) אונד
 אַלס אייך דער עוויגע פֿאַן
 קדש ברנע אויסזאַנדטע אונד
 שפּראַך: ציעהט הינויף דאָז

אח

תרגום אונקלוס

לְחַדָּא לְשַׁצִּיחִיָּה וְצִלִּיתִי אָף עַל אֲהֶרֶן
 בְּעֵידְנָא דֵהֵיֵא: (כא) וְיֵית חוּבְתִכּוֹן דִּי
 עֲבַדְתּוֹן יֵת עֵיגְלָא גַם־בֵּית וְאוּקְדִית יֵתִיה
 בְּנוּרָא וְשִׁפִּית יֵתִיה בְּשׁוּפִינָא יֵאוּח עַד
 דִּי יֵהֵה דְקִיק לְעַפְרָא וּרְמִית יֵת עַפְרִיָּה
 לַנַּחְלָא דְנַחִית מִן טוּרָא: (כב) וּבְדִלִיקְתָּא וּבְנִיסִיתָּא וּבְקַבְרֵי דְמִשְׁאַלֵי מְרַגְזִין הוּיֵיתּוֹן
 קְדָם יֵי: (כג) וּבְדִשְׁלַח יֵי יֵתְכוֹן מְרַקָם גֵּיֵאָה לְמִיטְר סְקוּ וְאַחְסִינוּ יֵת אֲרַעָא דִּי

להשמידו. זה כלו בניו וכן הוא אומר
 ואשמיד סריו ממעל (עמוס ב'): ואתפלל גם
 בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחלה
 ומתו שנים וגשאו השנים: (כא) טחון.
 לשון הוזה כמו הלך וכלות מולא"ט נט בלעז:
 ואתנפל
 יתבית

ב א ו ר

(כא) ואח חטאתכם, נקרא העגל חטאת, על כן הוסיף לבאר ואמר את העגל. (הראב"ע):
 ואכח אתו טחון, לשון הוזה, כמו הלך וכלות מולא"ט בלע"ז. (רש"י), בל"א (ומהווענד)

ה מ ע ר

שמה קלף עליו, ואולי כי על פי ה' העלים משה הדבר הזה כל ימי שהיה אהרן חי שלא
 להצותו בעיני העם, אולם כאשר מת אמר זאת להראותם גודל חטאתם כי כמעט הסבו
 להשמיד את בחיר ה': (כא) ואת חטאתכם וגו', הנה לא הזכיר כאן כי השקה את העם (שמו'
 ל"ב ב'), כאשר לא זכר מנקמת הלויים מהם (שם פסוק כ"ו), כי כוונתו עתה היתה אך לעוררם
 על אשר חטאו ולא על אשר נגזר עליהם. — ולזה אמר רק כי שרף את העגל כי זה מענין
 מרים שהשתחוו לעגל מסכה אשר אש תאכלהו. (כא) טחון, לשון רש"י לשון הוזה כמו הלך
 וכלות

אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם
 וְתָמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 וְלֹא הֶאֱמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
 בְּקִלּוֹ: (כד) מְמַרִים הֵייתֶם עִם־
 יְהוָה מִיּוֹם דַּעַתִּי אֶתְכֶם:
 (כה) וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֶת
 אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת־אַרְבָּעִים
 הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־
 אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם:

ואחפלה

לאנד איינצונעהמען, דאן איך
 איך געגעבען, ווארד איהר
 דעם בעפעהלע דעם עוויגען
 אייערעם גאטטעס אונגעאר-
 זאם, טרויעטעט איהם ניכט,
 אונד וואללטעט איהם ניכט
 געהארען. (כד) איהר זייד
 רעבעללען געגען דען עוויגען
 געוועזען, זא לאנגע איך איך
 קעננע. (כה) אלס איך מיך דיא
 פיערציג טאגע אונד פיערציג
 געכטע פאר דעם עוויגען נייע-
 דערווארף, דיא איך, פאר
 איהם געלעגען, ווייל דער
 עוויגע איך צו פערטילגען

דרקה

ר ש י

תרגום אונקלוס

יְהִיבִית לְכוֹן וְסַרְבַּתוֹן עַל גְּזֵרַת מִימְרָא
 דִּי אֱלֹהִיכוֹן וְלֹא הִימְנַתוֹן לִיהּ וְלֹא קִבִּילַתוֹן
 לְמִימְרֵיהּ: (כד) מְסַרְבִּין הִוִּיתוֹן קִדְם יְיָ
 מִיּוֹמָא דִּידְעִית יְתָכוֹן: (כה) וְאַשְׁתַּפְּחִית

(כה) ואתנפל וגומר. אלו הן עלמס
 האמורים למעלה וכפלן כאן לפי שכתב
 כאן סדר תפלתו שנאמר ה' אלהים אל
 תשחת עמך וגו':

נעת

קִדְם יְיָ יַת אַרְבָּעִין יְמֵין וַיַּת אַרְבָּעִין לַיְלָוִן דִּי אֲשַׁתְּפָחִית אַרְי אָמַר יְיָ לְשִׁיפָאָה

יחביו

ב א ו ר

והוא פארטיליפ"יוס, שם הפעל: (כד) מיום דעתי אחכם, עיין מה שכתבנו למעלה פסוק ז':
 (כה) ואחפלה לפני ה', מי האיש החכם ישים לב למה הולך לכפול כאן נפילת הארבעים
 יום, ואין דרך המקרא לכפול דבר ולומר דעו לכם ששנפלת לפני ה' ארבעים יום כך וכך
 ותפלת, אפס חכמה גדולה בא להודיע לישראל שמה תאמר והלא חטא גדול כמעשה
 העגל הועילה תפלתו של משה וניללנו, אף בארץ ישראל אם נחטא זועילו לנו תפלות הנביאים,
 אמר להם לא זועילו לכם תפלות בארץ ישראל, כי עתה נתכפר לכם כדי שלא יתחלל שמו,
 שהיו כאן התפלל כך זכור לעבדיך וגו' הן יאמרו הארץ וגומר מבלתי יכולת ה', ולכך לא
 נחייבתם מיחה, אבל לאחר שיהרג ל"א מלכים וינחילכם את הארץ אז יזיחכם מן הארץ
 ויגרש אתכם שאין כאן חלול השם לאמר לאומות מבלתי יכולת ה', אלא יאמרו הגוים ישראל

חטא

ה מ ע מ ר

וכלות מולנ"ט בלע"ז (אשהוענד) כוונת רש"י מפורשת בהמעמר במדבר (ט"ו ל"ה), ושם הצירות
 על טעות הזיון שהזינו המניחים פה. (ד"ה): (כו) ואחפלה אל ה', הנה תוכן התפלה
 כאן שזה להחזירה הנזכרת בפרשת כי תשא (שם י"א י"ד), גם ידמה להתפלה במעשה מרגלים
 (במדבר י"ד י"ג י"ז), אך כאן קיטר דבריו, ובמאמרים מעטים כלל בשמות השליכה את כל
 הנאמר שם.

דראָהטע, (כו) בעטעטע אײך צו דעם עױגען אונד שפראַך: הערר! אַ עױגער! פֿערטיל! גע דיין פֿאַלק אונד דײנע אײגענטהױמליכע נאַציאָן ניכט, דיא דוא דורך דײנע גרעסע ערלעזט, דיא דוא מיט שטאַר-קער האַנד אױס מצרים גע-פֿיהרט האַסט; (כז) געדענקע אן דײנע קנעכטע אברהם, יצחק אונד יעקב! זיעהע ניכט אױף דאַז האַרטנעקיגע רובֿ-לאַזע וועזען אונד אױף דיא זינ-דע דיעזעס פֿאַלקעס; (כח) מאַן דירפֿטע אין דעם לאַנדע, אױס וועלכעס דוא אונז גי-פֿיהרט האַסט, שפרעכען, דער עױגע האַכע דאַז פֿער-מעגען ניכט געהאַבט, זיא אין דאַז לאַנד צו ברינגען, דאַזער אױהגען פֿערהייסען, אָדער ער האַכע זיא אױס האַס געגען זיא אױסגעפֿיהרט, אום זיא אין דער וויסטע אומצוברינגען. גלייכֿ

(כו) וְאַתְּפִלֵּל אֶל־יְהוָה וְאָמַר־ אֲדַנִּי יְהוָה אֶל־תְּשַׁחֲרֵת עִמָּךְ וְנִחַלְתֶּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלֶךָ אֲשֶׁר־הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: (כז) זָכַר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֶל־תִּסֶּן אֶל־קְשֵׁי הָעַם הַזֶּה וְאֶל־רִשְׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ: (כח) פֶּן־יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבִּיאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתָו אוֹתָם הוֹצִיאֵם לְהַמָּתָם בְּמִדְבָּר:

והם

חרגום אונקלוס

יחזון: (כו) וצליתי קדם יי ואמרית יי אלהים לא תחביל עמך ואחסנתך די פרקא בתוקפך די אפקא ממצרים בידא תקיבא: (כז) אידבר לעבדך לאברהם ליצחק וליעקב לא תתפני לקשיות עמא הדין ולחוביהון ולחטאיהון: (כח) דלמא יימרון דברי ארעא די אפקתנא מתמן מדלית יוכלא קדם יי לאעלותהון לארעא די מליל להון ומדקני יתהון אפיקינן לקמליתהון במדברא: (כט) ואינון עמך

ב א ו ר

תעאו לו וגו' (הרשב"ם) - ואין זה עומק כשוטו של מקרא, אלא משל לכן מלך שטרם נמסר וכמה פעמים לפני שביו, כל אהבו והתחנן וטרח בעבורו עד שפייסו, וכשנפטר האהב מוכיח את הבן קודם פרידתו ומסדר לפניו כל סרחונו ומזכיר לו כל מה שטרח בשבילו ואומר לשביו אפי' דבר קטן שהיה בינו לבין שביו, כדי שיע"כ יתעורר בלבבו יותר, כי לפעמים ישמר בלבו דבר קטן מה ששמרו אחרי כן שלא יבוא לידי סרחון, וכן עשה משה אמר להם כל מה שטרח והתנפל והתפלל בשבילם אפילו סדר ולשון התפלה, למען יתקיים בלבבם ומתוך כך יזכרו את עונות הראשונות ולא יוסיפו לחטוא: (כו) אשר פדית בגדלך, ואם תהרגם לא נשאר רשע הגדולה היא: (כז) אל תסן אל קשי העם הזה, כן דרך המפייסים להזכיר קצת מן הסרחון וכבת הקלף ולהסב בתוך כדי דבור דעת הנועם אל דבר אחר, ואמר העם הזה קשה מאד, אך אל תסן אל קשים ותסן אל מה שיאמרו הארץ: (כח) מבלי יכלה, הכף למלא החבן: ומשנאתו אותם, ואם תאמר אם אין לו יכולת למה הוביאם ממזרים? משנאתו אותם

תרגום אשכנזי

ע ק ב ט י

(כט) וְהֵם עִמָּךָ וְנַחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ בְּכַחֲךָ הַגָּדֹל וּבְזִרְעֶךָ
הַנְּטוּיָהּ: פ

י (א) בַּעַת הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי
פְּסַל־לִי שְׁנַי־לוּחַת אֲבָנִים
כְּרֵאשֹׁנִים וְעֲלֶיהָ אֵלַי הִדְרָה
וְעָשִׂיתָ לִּי אֲרוֹן עֵץ: (ג) וְאֶכְתֹּב

על
מִזְבֵּחַ הָעֵדוּת דִּיר אֲשֶׁר לְאֹדֶעַ פֶּאֶן הָאֶלֶף. (ג) אוֹיף דִּיא טַא פֶּעֶלן

(כט) גלייבֿוואָהל זינד זיא דיין
פֶּאָלק אונד דייע אייגענע
טחימליכע נאציאָן, דוא דוא
מיט דייער גראָסען מאַכט
אונד מיט דייעם אויסגע-
שטרעקטען אַרמע אויסגע-
פֿיחרט האַכט.

י (א) אום דייעזעלכע צייט
שפראך דער עוויגע
צו מיך: הויע דיר צווייא
שטיינערנע טאַפֿעלן, וויא דיא
ערשטען וואָרען, קאָממע צו
מיר הערויף אויף דען בערג,

ר ש י

תרגום אונקלוס

וְאֶחְסֶנְתָּךְ דִּי אֶפִּיקְתָּא בְּחִילָךְ רַבָּא וּבְדַרְעָךְ
מִדְּרָמָא:

י (א) בְּעֵידְנָא הֵיזִיא אָמַר יי לִי פְּסַל לִי
תְרִין לוחֵי אֲבָנִיָּא בְּקַדְמָאִי וְסָךְ
לְקַדְמֵי לְמוֹרָא וְחֻשְׁבִּיד לִי אֲרוֹנָא דְאַעָא:
ואכתוב

י (א) בעת ההיא . להיא . לסוף ארבעים יום
נתרצה לי ואמר לי פסל לך ואח"כ
ועשית ארון ואני עשיתי ארון תחלה שכשנבא
והלוחות בידי היכן אתנם ולא זה הוא
הארון שעשה בללאל שהיו במשכן לא
נתעסקו בו עד לאחר י"הכ כי ברדחו מן
הכר כוה להם על מלאכת המשכן ובללאל
עשה

ב א ו ר

אותם הוליאם להמיתם, וא"כ וי"ו ומשנאתו הוא וי"ו הסבור, או שהוא וי"ו מחלקת והם שתי
סבות מבלי יכולת או משנאתו אותם, וכן תרגם המתרגם האשכנזי ופירושו ראשון נראה עיקר
אף שהטעם מסכים יותר לפירושו שני: (כט) אשר הוצאת בכחך הגדול, אף שהדבר יודע
שלא משנאה הוליאם, כי אז לא ערחת כל כך בשבולם להוליאם בכח גדול, וגם הכח הזה
וזרועך הנטויה עדים שיש בזכותך להביאם אל הארץ. ויתכן שיכוון ג"כ לומר, והם עמך ונחלתך
אשר פדית למען וודע שמך בעולמך, והוליאם אותם בכח גדול להודיע בעמים גבורתך, למען
דעת כל עמי הארץ כיוש אלהים משגיח ויכול וזופט כדק בעולם, ועתה יחוללם שמים על ידם,
כי יבאו העמי' להכתיש יכולת השם או מדת טובו ולדקתו:

י (א) בעת ההוא, אחר שהתנפלת לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה נתרצה אלי שאכתוב
לוחות שניות: ועשית לך ארון עץ, ע"ד הפשט יתכן כי ועשית לך ארון עץ ירמוז לארון שעשה
בללאל, וזה כי מתחלה נלטה משה על המשכן ועל כליו, והיתה המלוה ראשונה שם ועשו
ארון עצי שטים, כי הוא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות השם יושב הגרונים, ואח"כ עשו את
העגל, וכאשר נתרצה השם למשה ואמר לו שיכתוב על הלוחות האלו כמכתב הראשון, כוה
בקלרה שיעשה ללוחות האלה ארון עץ, הוא המלוה בו בלוחות הראשונות, והנה הזכיר לו
המלוה הראשונה שבענין המשכן, שהכל תלוי בה, ומזה למד משה לעשות המשכן וכליו כאשר
נלטה מתחלה, והיה פירושו והיו שם כאשר לוגי ה' שנסמך שהיו שם לעד לעולם כאשר
טוהו ה' מתחלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ונועדתי שם ודברתי אתך, והנה
ברדתו הביא הלוחות בזהל מועד עד שיעשה הארון והמשכן, כי אילו לא שבר הלוחות הראשונות
גם הם באוהל מועד יהיו עד עשות בללאל הארון, (מפירושו הרמב"ן), וכן דעת הרמב"ע.
וה"י ז"ל בפר בדעת כ' יהודה בר' אלעאי במס' שקלי' שאמר שני ארונות היו לישראל במדבר,
אחד עשה משה ואחד עשה בללאל, ואותו של משה יבא למלחמה, ואותו של בללאל לא יבא
ללחמה

אותם הוליאם להמיתם, וא"כ וי"ו ומשנאתו הוא וי"ו הסבור, או שהוא וי"ו מחלקת והם שתי
סבות מבלי יכולת או משנאתו אותם, וכן תרגם המתרגם האשכנזי ופירושו ראשון נראה עיקר
אף שהטעם מסכים יותר לפירושו שני: (כט) אשר הוצאת בכחך הגדול, אף שהדבר יודע
שלא משנאה הוליאם, כי אז לא ערחת כל כך בשבולם להוליאם בכח גדול, וגם הכח הזה
וזרועך הנטויה עדים שיש בזכותך להביאם אל הארץ. ויתכן שיכוון ג"כ לומר, והם עמך ונחלתך
אשר פדית למען וודע שמך בעולמך, והוליאם אותם בכח גדול להודיע בעמים גבורתך, למען
דעת כל עמי הארץ כיוש אלהים משגיח ויכול וזופט כדק בעולם, ועתה יחוללם שמים על ידם,
כי יבאו העמי' להכתיש יכולת השם או מדת טובו ולדקתו: